

בס"ד

חומר למחשבה

כשהרוב עובר
למגננה

מתוך 'ליקוטי שמואל'

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה. [ל, eisikovits1@gmail.com](mailto:eisikovits1@gmail.com)

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות. אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרו לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד .

החיבור הראשון הופיע במסגרת

'מפעל ליקוטי שמואל'

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

:בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים

ליקוטי שמואל – חומש בראשית

לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר ייחודי המאגד – סוף מעשה במחשבה תחילה את מיטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות. דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן.

- מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה • סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג שמואל אייזיקוביץ שליט"א

כעת למכירה במחיר שווה לכל נפש – כרך ראשון על חומש בראשית

60 ש"ח

בלבד

להזמנה

<https://dash.bookpod.co.il/product/2231>

כשהרוב עובר למגננה

פני כחודש שוחחתי עם חבר מבוגר וחכם, אדם שידידיו רב לו בעשיה הציבורית ובעיקר מאחורי הקלעים של הנעשה במדינה. איש מדיניות ציבורית, אדם דתי, ירא שמים, אוהב חרדים, עובד עם חרדים כל הזמן, וכמובן לא חשוד על שנאה. כשהשיחה התגלגלה לענייני החרדים והמדינה, אמרתי לו בכאב: "אם לא יקרו דברים דרמטיים, מדינת ישראל תקרוס בעוד עשר-עשרים שנים

בגלל הנושא הזה." ואז הוא אמר משפט שלא ציפיתי לו: "מדינת ישראל תחזיק מעמד. השאלה היא מה יהיה אתכם, עם הציבור החרדי." נזקקתי לכמה שעות של עיבוד כדי להבין שכנראה הוא צודק.

דמוקרטיה מתגוננת: מהמשפט אל הרחוב

המונח "דמוקרטיה מתגוננת" נטבע בידי קרל לוונשטיין בשני מאמרים משנת 1937 על רקע קריסת רפובליקת ויימאר, והוא עומד ביסוד הרעיון שדמוקרטיה רשאית להגן על עצמה מפני מי שמנצל את כליה כדי לחסלה^[1]. בישראל הוא מעוגן ב"חוק יסוד: הכנסת", המאפשר למנוע השתתפות בבחירות (זכות יסוד!) מרשימה השוללת את קיום המדינה היהודית או את אופיה הדמוקרטי. שורשיו בפרשת ירדור מ־1965, שבה נימק השופט זוסמן כי כשם שאדם אינו מחויב להסכים להריגתו, כך גם "מדינה אינה חייבת להסכים שיחסלוה^[2]".

זו הגרסה החוקית והמסודרת. יש בה עילה מוגדרת, היא צריכה לעבור ועדה עם שקיפות, ויש עליה ביקורת שיפוטית. גם ממנה יש לנו בתקופה הזו ובשפע. אולם הגרסה היותר נפוצה וגם יותר מסוכנת שאנחנו מתחילים לראות היום כבר אינה מן הסוג הזה. רוב הצעדים הננקטים כיום נגד הציבור החרדי הם בבחינת "דמוקרטיה מתגוננת – גרסת הג'ונגל". השם המקצועי שלה, מאז טוקוויל וג'ון סטיוארט מיל, הוא "עריצות הרוב" – כאן בגרסתה התקציבית והמנהלית^[3]: בלי עילה כתובה, בלי הליך, בלי מבחן מידתיות ובלי כתובת ספציפית. רוב שמרגיש מאוים ודורש הפעלה של כל מה שיש ביד: תקציבים, רגולציה, אכיפה, שיח תקשורתי אלים, אמירות ממוקדות ואגרסיביות סביב קמפיינים פוליטיים ו"תכנית לחינוך הציבור החרדי" שכל פוליטיקאי צריך להציג. זו אווירה שכל אחד שיש בידו כח פועל לפי האני־מאמין שלו שדורש להתגונן מפני החרדים.

וכאן ההבדל המכריע: כשהמדינה פוסלת רשימה, אפשר לערער. כך גם כשהמדינה מחליטה להפסיק להעביר לך כסף. אבל קשה מאד לערער על אווירה שפושה לכל אוכלוסיית הרוב, שחלקה הם גם קובעי המדיניות, כנבחרים וכפקידים, בכל שדרת הניהול של המדינה ושל הרשויות.

ובל נטעה. רוב האוכלוסיה בישראל לא בצד של החרדים בתקופה הזו. חלק מתוך שנאה, חלק מתסכול. אבל כמעט אף אחד, כולל המסורתיים והדתיים-לאומיים, לא מבין אותנו. אל תתנחמו בשקט שהפוליטיקאים שלהם ניסו לייצר. הם שיחקו את המשחק כי הם רצו ממשלה. אבל גם המשחק שלהם כבר מיצה את עצמו, ואם הם רוצים להישאר בשלטון, הם יהיו חייבים להתרחק מאתנו. הבוחרים שלהם כבר מצביעים ברגליים. לכו לפגוש אנשים ברחוב. שם זה כבר על סף פיצוץ. אנשים שלפני שלוש שנים הורידו את הראש לקבל ברכה מרב חרדי – אפילו הם כבר מסובבים את הראש ומוצאים לעצמם רבנים אחרים.

"מה עשינו לכם"?

לפני כחמש שנים, הרבה לפני שסוגיית הגיוס התפוצצה, שמעתי כמה חברים שלי, חרדים, שעוסקים בעשייה הציבורית, שהם לא מבינים על מה כועסים עלינו. פניתי לחבר לא-חרדי, אדם משכיל, שקול ורציני, ושאלתי בצורה הכי נקייה: מה עשינו לכם? הוא התייחס לשאלה ברצינות. ביקש שאאסוף את החברים, ובמשך שעה וחצי ישב והציג נתונים עם מצגת סדורה.

דמוגרפית, הוא אמר, החרדים והערבים גדלים ביחס לחברה הציונית. שתי אוכלוסיות שמאתגרות את קיומה של המדינה. הערבים מאיימים על הציונות של המדינה וחלקים מהם גם על הבטחון שלה, אבל לא על הכלכלה. החרדים מאיימים על בטחונה (באופן אחר), על הלכידות בין חלקי העם, ובעיקר על הליברליזם – שעבור החילוני הוא הבסיס לכל מה שחשוב לו לחיים חופשיים. והם מאיימים על כלכלתה. אם הכלכלה תקרוס, גם לא יהיה בטחון ולא תהיה מדינה. אני לא דן בשאלה אם הוא צודק או לא, כי לא זה הנושא. מה שחשוב הוא הפחד. ראינו את פחדיו של אדם שחושש שלילדיו לא יהיה כאן מקום לחיות בו רק בגללנו. אולם כדי להבין את נקודת המבט שלו ושל אחרים החשים כמוהו, הנה כמה נתונים.

החברה החרדית מונה כיום 14.3% מאוכלוסיית המדינה – כמיליון וחצי נפש, עם פריון של כ-6.5 ילדים לאשה, מהגבוהים בעולם^[4]. ולפי תחזיות, חלקנו באוכלוסיה צפוי לעמוד על כ-20%–22% ב-2065^[5]. וכשמדובר בקבוצה גדלה שהרוב תופס כנטל – הדמוגרפיה כבר אינה סטטיסטיקה אלא איום.

הפחד הזה נמדד. במדד החברה הישראלית לשנת 2026 של המכון למדיניות העם היהודי, 55% מהציבור רואים בקיטוב הפנימי האיום הגדול ביותר על קיום המדינה – הרבה מעל הגרעין האיראני (23%) או הסכסוך עם הפלסטינים (18%); 60% סבורים שקיימת סכנה ממשית לאלימות פיזית פנימית; והציבור החילוני מדרג את תחושת הקרבה שלו לחרדים בציון 1.81 מתוך 10 – נמוך מדירוג הקרבה שלו לערבים^[6]. (4.28) במילים אחרות: מבחינת החילוני הממוצע, אנחנו רחוקים ממנו יותר מהמיעוט הערבי. ו"רחוק" מתורגם מיד ל"מאיים". ריחוק יוצר ניכור^[7].

המלחמה שאנחנו יודעים לזהות כיום ממש לא נולדה היום, והיא ברוב המקרים גם לא מתנהלת בכוונת מכוון. אבל יש כאן סולם וכדאי לזהות את שלביו. דיון על רפורמה שמעלה שכר מורים או מרחיבה רוחה חינוכית ("אופק חדש" או גפ"ן) שמשאיר את החרדים בחוץ הוא סימפטום רך. עצירת העברות מהאוצר לפרויקטים חרדיים כמעט באופן שיטתי היא כבר התגוננות. חסימת סעיף 46 לעמותות גם היא התגוננות. פסיקת בג"ץ שהישיבות לא יקבלו תקציב עבור תלמידים חייבי גיוס – היקף של כ-650 מיליון שקלים בשנה –^[8] היא כבר הסלמה. חסימתם של חייבי גיוס מדירור בהנחה היא כבר תחילתה של מלחמה חזיתית, ומעצר שלהם בשדה התעופה הוא כבר המלחמה בה"א הידיעה.

אנחנו אולי מתעוררים רק עכשו, אבל זה תהליך שמתנהל כבר עשרות שנים, מן הרגע שהבינו שאנחנו כבר לא מיעוט נכחד. מן הרגע שהבינו ש-400 פטורים לאברכים הם לא מספר שיקטן כמו שציפו, אלא ילך ויגדל^[9].

וכאן חשוב להבין מה בעצם היו אותם 400. בן גוריון לא חתם על הסדר כלכלי ולא על עסקה אסטרטגית: הוא אישר השקעה בשימור. משהו בסגנון של תקציב למוזיאון או לארכיון לאומי: יפה, ראוי, מחווה של כבוד לעולם שנשרף באירופה, אבל בסדר גודל של פריט תרבות, לא של מדיניות כלכלית או בטחונית. באותה שנה מדובר היה בכ-0.07% מאוכלוסיית המדינה^[10]. מדינה נבנית ממשד האוצר, הבטחון, הרווחה והבריאות. משרד המורשת הוא חמוד אבל איש לא מתכנן מדינה סביבו. וזה בדיוק מה שקרה לחילונים. לתחושתם המוזיאון הלך וגדל, והיום הוא חוסם להם את הביטחון ואת הכלכלה.

כשתגדל – תבין

כל אבא אמר אי פעם את המשפט הזה. ילד קטן מקבל בבית הכל ולא נותן כלום, וזה בסדר גמור: זה טבע הדברים. אבל כשהוא מגיע לגיל עשרים וחמש ואוכל כמו גדול, רוכש בגדים יקרים, צורך יותר חשמל ותופס חדר יותר גדול, ובמקביל לא תורם דבר ולא מתכוון להתחיל – האווירה נעשית עכורה. לא בגלל שההורים הפכו לרעים אלא בגלל שהוא גדל. וגדול שלא מקבל אחריות אינו סתם ילד גדול אלא כח בתוך הבית. יש לו רצונות ודרישות וצרכים של אדם גדול. הוא תופס מקום משמעותי, ויש לו גם יכולת לכפות את רצונו, אבל הוא לא נושא בעול.

זה בדיוק מה שקרה לנו כציבור. כל עוד היינו קטנים, החריגות שלנו היו 'חמודות' ולא איימו על איש. עכשו אנחנו גדולים, ומי שגדול נמדד אחרת. אנחנו לא מאיימים על אף אחד מפני שהשתנינו – אלא מפני שנשארו אותו הדבר על אף שהגודל שלנו השתנה. "כשתגדל – תבין" הוא לא משפט סתמי של הורים שרוצים להוריד מהם את עולו של ילד שמציק בשאלות. במקרה שלנו הוא הבטחה שבשלב מסוים נבין שבלי ליטול חלק – לא נוכל להתקיים.

ומה יהיו הצעדים הבאים? אינני צריך לדמיין. רוב מה שאמנה כאן כבר עלה בשיח הציבורי, בהצעות חוק ובדיוני ועדות בשנתיים האחרונות: מניעת תקצוב כללית של מוסדות חרדיים, חסימה שיטתית של זכות ההתאגדות בעמותות, הפסקה או הפחתה של מענקי איזון לרשויות חלשות, צמצום שירותי רווחה, מיסוי מוגבר על מי שאינו משרת והגבלות בהקצאת קרקעות ציבוריות. אינני מציע את אלה ואיני מתנבא; אני מצביע על מה שכבר מונח על השולחן. זה לא הולך להיות יותר קל, וזה גם לא תלוי ביועמ"שית זו או אחרת. כשאדם צריך לתעדף בין הישרדות שלו לנחמדות כלפי האחר, ההישרדות תגבר.

בצד השני של המשוואה, צה"ל הודיע שכבר בקיץ 2026 הוא ערוך לקלוט את כלל בני ה-18 החרדים – כ-14,500 איש 80%^[11]. מהציבור תומכים בגיוס חרדים, ואילו 79% מהחרדים מתנגדים לו. בשנים שהמשפחה הישראלית קורסת נפשית ופיזית מעומס מילואים – וזאת גם כשמוצעות מסגרות נפרדות המותאמות לצביון החיים החרדי –^[12] הפוליטיקאים שלנו נלחמים שלא לגייס גם את מי שלא לומד תורה. בעיני הרוב הלא-חרדי, אנחנו צוחקים להם בפרצוף כשאותם פוליטיקאים מנסים להעביר כספים בסך 790 מיליון שקלים לישיבות ולמוסדות

חרדיים, באמצע הלילה במסלול עוקף^[13]. אפשר להתווכח על הצדק שבהעברת הכספים, אבל בעיני הרוב, כל תמרון מן הסוג הזה הוא הוכחה שהפחד שלהם מאתנו מוצדק. המבט כלפינו הוא שאנחנו חסרי אחריות ומנותקים. ממש כמו ילד שאפילו לא מבין שההורים שלו כועסים עליו.

חלק מהצעדים הננקטים נגדנו יצאו לחלוטין משליטה, ואין לי כוונה להצדיקם. הם רעים. אבל צריך להבין את הכיוון: חברת הרוב החליטה לחנך אותנו. להילחם בנו כדי שלא נסכן אותה. ותזכרו שאנחנו עדיין מיעוט שתלוי באותה חברת רוב.

החשבון שלא עשינו

יש כאן מבחן מחשבתי פשוט שכל אזרח לא-חרדי חי בתוכו, ואנחנו מסרבים להעמיד את עצמנו בו: מה יקרה אם כולם יעשו כמונו? אם כל אזרחי ישראל היו מחליטים שהם לא מתגייסים – לא היתה מדינה עד סוף השנה. אם כל אזרחי ישראל היו מחליטים שהם לא מכניסים כסף לקופה – לא היו כבישים, לא חשמל ולא בית חולים. כלל שאינו יכול להיות כללי אינו כלל אלא הסדר חריג, וחריג מתקיים רק בחסדי מי שאינו חריג מתוך הסכם. מי שרוצה שההסדר שלו יימשך, מחויב להסביר מדוע דוקא הוא פטור – ולשכנע את מי שמשלם, ולא רק את עצמו.

והנה הנתונים למי ששכח: אנחנו נכנסים למאבק הזה כשמבחינה כלכלית, שעליה מדינה מתבססת – אין לנו כמעט כלום משלנו. שיעור התעסוקה של גברים חרדים עמד ברבעון הראשון של 2025 על 53.6%, לעומת 86% בקרב גברים יהודים לא-חרדים – פער של יותר מ-30%^[14]. ההכנסה הממוצעת של עובד חרדי היא 56% בלבד משל עובד יהודי לא-חרדי^[15]. רק ל-5.8% מהגברים החרדים בגיל העבודה יש השכלה אקדמית, ו-90% מהם בעלי השכלה תיכונית לכל היותר^[16]. שליש מהמשפחות החרדיות חיות מתחת לקו העוני, ומספר בחורי הישיבות והאברכים עלה בעשור מ-92,500 ל-169,500^[17]. ובקופת המדינה התוצאה נמדדת: אנחנו 14% מן האוכלוסיה היהודית בגיל העבודה, ומשלמים רק כ-4% מן המסים הישירים^[18].

בשנתיים האחרונות עשינו ניסוי מבוקר בעצמנו. גדולי הדור מכל החוגים והעדות יצאו למסע התרמה עולמי חסר תקדים כדי להחליף סעיף תקציבי אחד שהמדינה חסמה. גייסנו כ-190 מיליון דולר בשנה. זה נשמע הרבה כסף – עד שמניחים את זה ליד המספר השני: הסבסוד השנתי שאזרחי ישראל מעבירים לחברה החרדית עומד על כ-22 מיליארד שקל^[19]. במילים אחרות, כל

מה שהעולם החרדי כולו הצליח לגייס בשבילנו בשנה שלמה שווה לשבעה ימי תמיכה של משלם המסים הישראלי. גם אחרי שסופרים כל שקל שחרדי שילם – מס הכנסה, ביטוח לאומי, מע"מ, ארנונה, בלו על דלק – נשאר פער של 22 מיליארד שקל. מי שמדבר על עצמאות כלכלית חרדית מוזמן להסתכל במספר הזה שוב.

מי שמבקש אוטונומיה, צריך למצער להוכיח יכולת להתקיים בכוחות עצמו. הרי אפילו אם נקבל הכרה כיישות עצמאית, אנחנו עצמנו לא נהיה מוכנים לחיות באוטונומיה שלנו. אפילו רשויות שיש בהן חרדים עובדים (כמו בית שמש) נמצאות בסולם הסוציו-אקונומי במדרגה 2 (מתוך 10) ^[20]. בני ברק גם היא באשכול 2, מודיעין עילית וביתר עילית באשכול 1. המשמעות היא שכבר היום, בלי כספים שנלקחים כל יום מאזרחים אחרים וניתנים לנו, הרשויות החרדיות קורסות ברגע כמגדל קלפים.

כל הנתונים האלו מובילים לאבחנה שכדאי שנפנים: אנחנו מיעוט. לא סתם מיעוט – מיעוט חלש. וגרוע מכך, מיעוט חלש שאינו יכול לשרוד ניתוק מחברת הרוב.

הפוליטיקאים שלנו מספרים לנו סיפורים על איזה פתרון שיהיה ניתן להחיל אם רק יהיו להם עוד שני מנדטים. אז זהו, שלא. אין שום פתרון לבעיה הזו, גם עם עוד שבעה מנדטים או חמישה עשר שרים. אם המתגוננים מפנינו לא מצליחים דרך הפוליטיקה, הם פועלים דרך הבג"ץ, ואם לא דרכו, אז דרך הייעוץ המשפטי, ואם לא דרכו, אז דרך האוצר, וגם אם לא דרכו, אז דרך זעם ברחוב. וככל שתחושת האיום גוברת, הכלים נעשים אלימים וקשים יותר.

ואם כבר פוליטיקאים, הנה דוגמא אחת למה שהם מעולם לא עשו, ושהיה משנה את המשחק לגמרי: להילחם על התאמת הצבא. במשך עשרים שנה אפשר היה לשבת יחד עם הציונות הדתית – שנלחמת על זה לבדה – ולדרוש שצבא של מדינה יהודית יראה כמו צבא של מדינה יהודית. גם בתנאים שהוא מספק ללוחם הדתי והחרדי, וגם בנשמה שלו: צבא שרואה בניצחון מטרה לגיטימית ופועל להשיגה, בלי התייפופיות ובלי להתנצל על עצם קיומו. מי שהיה נאבק על זה היה משיג שני דברים בבת אחת – צבא שאפשר להתגייס אליו, וברית עם הציבור הכי קרוב אלינו במדינה. במקום זה בחרנו להיאבק על הזכות לא להיות שם בכלל, ונשארנו גם בלי צבא

מותאם וגם בלי בעלי ברית. אפילו הם כבר מתחילים להבין שאם הם ימשיכו להגן עלינו – הם ייפלו יחד אתנו לתהום.

"אבל לא ביקשנו מדינה ציונית"

וכאן תבוא הטענה האחרונה: לא רצינו דגל ולא רצינו עצמאות, ואם המדינה קמה נגד רצוננו – מדוע נישא בעולה? התשובה אינה אידאולוגית אלא היסטורית. הדור שלפני קום המדינה חי בדיוק במצב שמייחלים לו היום נטורי קרתא והפלג הירושלמי: יהדות עצומה ומלומדת, עם ישיבות מפוארות ורבנים גדולים מכל מה שיש לנו – ובלי מדינה, בלי צבא, בלי דרכון ובלי מטוס שיבוא לקחת אותה. האסון הגדול ביותר שפקד את עמנו בכל הדורות, שגם השבעה באוקטובר אינו מגרד את קצה הזרת שלו, התרחש שם. הניסוי נערך, התוצאות ידועות. עולם התורה שנשרף באירופה נבנה מחדש דוקא כאן, וצמח מכמה עשרות אלפים לכמיליון וחצי נפש בתוך שמונים שנה – מתחת לכיפת ברזל שלא מימנו ולא איישנו. אפשר לא להאמין בציונות; זו זכותנו ויש לה שורשים רציניים. אי אפשר לא להאמין בציונות, אבל לחיות בתוך המוצר שלה ולומר שאין לנו חלק בחשבון.

אם היינו יכולים להתנתק מכל האזרחים האחרים פה במדינה ולחיות לבדנו, מילא. אבל הרי כבר הוכחנו שלא כך הם פני הדברים. מי שחולם על אוטונומיה מוזמן להסתכל במספרים: אוטונומיה חרדית שתקום היום היא מדינת עולם שלישי: בלי כלכלה, בלי ביטחון, בלי רפואה ובלי תשתיות. אפילו האידאליסטים שבנטורי קרתא במאה שערים לא יסכימו לחיות בה, וודאי לא מעט החרדים שמצליחים להתפרנס ואפילו לשלם מסים. אלו, שגם סולדים מקיצוניות, יברחו ממנה ברגע שיוכלו.

גם היום, מצב היהודים בפריז, בלונדון ובניו יורק מלמד שיהודי יכול לחיות בחוץ לארץ בעיקר כשיש לו גב של מדינה ריבונית. העולים שנוחתים כאן, ואלו שחוזרים כל שנה – מעידים על כך יותר מכל. אם נפקח את העיניים נגלה שגם בריכוזים החרדיים בחו"ל יש מהלכים מתגוננים נגד החרדים. הרשויות בלונדון, בניו יורק ובעוד מקומות באירופה כבר מתערבות בלימודי ליבה, והליכים מתנהלים כל העת בנושאים האלה. מבחינת נתונים, הערכות מדברות על 63% מהמשפחות החרדיות בניו יורק שחיות מתחת לקו העוני (בחברה הכללית שם מדובר על 27%),

ו-40% מהמשפחות החרדיות שמקבלות בכל חודש תקציב רווחה לאוכל. וגם שם, ברגע שהתופעה תעבור גבול מסוים, ההתגוננות תגבר. זה טבע העולם. כך שלעבור מדינה הוא לא פתרון אמיתי.

מה שמאפשר לנו לקיים את אורח חיינו החרדי כרגע בתנאים סבירים הם לא כוחנו ולא כשרונותינו, אלא "זבולון" שמינינו לנו. והוא כבר לא רוצה להישאר בתפקיד הזה. לכן, אם לא נפעל כמו עם ישראל לאורך כל הדורות ונגדל "זבולונים" שרוצים ומוכנים לתת את חלקם במקומנו בכלכלה ובבטחון, גם יששכר לא יוכל להמשיך להתקיים. אם לא יהיה קמח, לא תהיה תורה. ככה פשוט.

נדרשת הצהרת כוונות

אין לי מפת דרכים, ולא אעמיד פנים שיש. אבל דבר אחד אני יודע: במצבים כאלה, הצעד הראשון שמייצר שיח אחר הוא הצהרת כוונות. כל אזרח ישראלי, חילוני, מסורתי או דתי-לאומי, שואל את עצמו שאלה אחת פשוטה: מה אתם מתכננים לעשות כשתהיו רוב? איך מדינת ישראל תיראה כשתגדלו עוד יותר?

וזה שאלה לגיטימית. גם אנחנו היינו שואלים אותה על כל קבוצה אחרת שצוברת כח. הבעיה היא שהתשובה שלנו כבר קיימת, ואנחנו לא בחרנו אותה במודע. היא משתמעת מתוך ההצהרות ההזויות שנשמעות מפי חלק מנבחרינו, אלה שאנחנו בעצמנו שולחים לכנסת. ואם דבריהם הם הצהרת הכוונות שלנו, ברור לגמרי מדוע האזרח הישראלי מתגונן. הוא לא מדמיין. הוא מקשיב. הוא שומע את גפני ואת גולדקנופף ומבין הכל.

אנחנו יורים לעצמנו ברגל, לא מפני שאנחנו חיים כחרדים, אלא מפני שמעולם לא חשבנו איך תיראה מדינת ישראל כשאנחנו נהיה רוב, ולא טרחנו לומר בקול ברור מה יקרה למי שאינו חרדי כשהכח יהיה בידינו. אנו זקוקים לאמירה ברורה, מחייבת, מגובה במעשים יום-יומיים, בהצבעה לפוליטיקאים שיוצרים אמון ותחושת בטחון בציבור הכללי, בצמצום בהוצאת סרטונים מקטבים של חצאי משפטים מרבנים. והיא צריכה לבוא לצד גדילה של אחוזי גיוס ליחידות חרדיות שמורות, צמיחה של הכלכלה החרדית ותשלומי מס. כל אלו שווים הרבה יותר מעשרה מנדטים

שיהיו בידי המפלגות החרדיות. אלו צעדים שיתחילו להרגיע את שאר העם ולהבהיר שאנחנו כבר מבינים שאנחנו גדולים, ושאנחנו נושאים באחריות בדרכנו.

וזו בדיוק היתה הכוונה של החבר החכם מתחילת המאמר: השאלה היא לא על המדינה אלא עלינו. השאלה שהוא העמיד היא: איך אתם תתמודדו כשכולנו נתגונן מפניכם? כדאי מאד שכולנו יחד נתחיל לחשוב על תשובה טובה, כי אנחנו לא בדרך לשם, אלא כבר שם. המדינה תתמודד, אבל ההתמודדות שלה תהיה דרך התגוננות מפנינו, ואז אנחנו, ורק אנחנו, נהיה בבעיה.

[1] Karl Loewenstein, "Militant Democracy and Fundamental Rights", *American Political Science Review*, Vol. 31 (1937), parts I–II. המונח נטבע על רקע עליית המשטרים הפשיסטיים באירופה וקריסת רפובליקת ויימאר.

[2] סעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת. שורשי הדוקטרינה בישראל בע"ב 1/65 ירדור נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השישית, פ"ד יט(3) 365, שם עמד השופט זוסמן על כך שמדינה אינה מחויבת להשלים עם מי שחותר תחת עצם קיומה.

[3] המושג "majority tyranny – עריצות הרוב" – מקורו בכתביהם של אלכסיס דה טוקוויל ("הדמוקרטיה באמריקה", 1835–1840) וג'ון סטיוארט מיל ("על החירות", 1859), ועניינו הסכנה שרוב דמוקרטי ידכא מיעוט באמצעים לגיטימיים לכאורה, בלי לחרוג מן החוק.

[4] שנתון החברה החרדית בישראל 2025, המכון הישראלי לדמוקרטיה (לי כהנר וגלעד מלאך). נכון לסוף 2024 מנתה האוכלוסיה החרדית כ-1,452,000 נפש, כ-14.3% מאוכלוסיית ישראל, עם שיעור פריון של כ-6.5 ילדים לאשה.

[5] תחזיות המכון החרדי למחקרי מדיניות ולמ"ס. יש לציין כי טווח התחזיות רחב: תחזית האמצע של הלמ"ס משנת 2019 העמידה את חלקם של החרדים באוכלוסיה בשנת 2065 על שיעור גבוה יותר. הפער נובע מהנחות שונות לגבי קצב ירידת הפריון ושיעור העזיבה.

[6] מדד החברה הישראלית 2026, המכון למדיניות העם היהודי (JPPI)

[7] יש שישאלו: ומה עם הערבים? גם הם אינם מתגייסים, גם הם מקבלים מן הקופה יותר משהם מכניסים.

ובכן, בצד אחד של המאזן הטענה נכונה ואף יותר מכך: לפי אגף הכלכלן הראשי באוצר, הפשיעה העודפת בחברה הערבית עולה למשק כ-10 מיליארד שקל בשנה. זה עומד לחובתם, ואין להתכחש לזה. אבל בכל שאר הסעיפים אנחנו יוצאים למטה: שיעור התעסוקה של גברים ערבים עמד ב-2024 על 75.1% לעומת 54% אצלנו. כל רופא חמישי בישראל הוא ערבי, וכמעט מחצית מרשיונות הרפואה החדשים ניתנו בשנים האחרונות לבני מיעוטים. ועיקר הדבר: הפשיעה הזאת אינה מדיניות של ציבור אלא כישלון שקרבנותיו הם בראש ובראשונה אזרחים ערבים עצמם. לעומת זאת אי-ההשתלבות שלנו היא בחירה מוצהרת של המיינסטרים.

אבל נניח לרגע שהטענה עומדת, ושאנחנו והערבים באמת אותו דבר. כדאי שנשאל את עצמנו שאלה אחת: האם זה מה שאנחנו רוצים? כי המדינה הזאת כבר יודעת איך היא מתנהלת מול ציבור שהיא רואה בו מיעוט לאומי זר. במעקב, בחשד, ביחידות מיוחדות ובניתוק מתקציבים. היא מדברת עליו בשפה של איום ולא בשפה של שותפות. היא לא שואלת מה הוא צריך אלא איך מנטרלים אותו. מי שדורש שיתייחסו אלינו "כמו לערבים" מבקש בעצם שיתגוננו מפנינו באותם כלים – ואת ההתחלה של זה אנחנו כבר רואים. מי שנהנה מן ההשוואה כדאי שיסתכל לאן היא מובילה, כי היא לא נגמרת בפטור מגיוס. היא נגמרת ביחס שאף נער חרדי נורמלי לא יהיה מוכן לספוג.

[8] בעקבות בג"ץ 6055/23 ואילך נשללה ההשתתפות התקציבית עבור תלמידים החייבים בגיוס. ההיקף השנתי המוערך של הקיצוץ עומד על כ-650 מיליון ש"ח.

[9] בשנת 1948 נכללו בהסדר כ-400 בחורים מתוך כ-600,000 תושבים. כיום מדובר בכ-169,500 לומדים מתוך אוכלוסייה של כ-10 מיליון – שינוי של יותר משני סדרי גודל בשיעור היחסי.

^[10] ראש הממשלה דוד בן-גוריון אישר באוקטובר 1948, בעקבות פניית נציגי אגודת ישראל, פטור לכ-400 בחורי ישיבה. באותה עת מנתה אוכלוסיית המדינה כ-600,000 נפש – כלומר כ-0.07% מן האוכלוסייה. ההסדר עוגן פורמלית במכתבו של בן-גוריון מיום 2.1.1951 מכוח סעיף 12 לחוק שירות ביטחון. ראו: המכון הישראלי לדמוקרטיה, "ההיסטוריה של (אי) גיוס החרדים לצה"ל"; פרוטוקול ועדת החוץ והביטחון, אוקטובר 1948.

^[11] הודעות דובר צה"ל ודיווחי תקשורת, 2026: היערכות לקליטת מלוא שנתון בני ה-18 החרדים, כ-14,500 איש.

^[12] מדד החברה הישראלית JPPI. 2026, הנתון בדבר התנגדות של 79% מן הציבור החרדי מתייחס גם לתרחיש של מסגרות שרות נפרדות ומותאמות.

^[13] דיווחי כלכליסט ו-yonet על אישור הסתייגויות בתקציב 2026, בהיקף של כ-790 מיליון ש"ח לישיבות ולמוסדות חרדיים.

^[14] מוניטור תעסוקת גברים חרדים, המרכז לחקר הכלכלה החרדית (CECI) על בסיס נתוני למ"ס, רבעון ראשון 2025.

^[15] שנתון החברה החרדית בישראל 2025, המכון הישראלי לדמוקרטיה.

^[16] נתוני למ"ס והמכון החרדי למחקרי מדיניות: כ-5.8% מן הגברים החרדים בגילי העבודה העיקריים בעלי תואר אקדמי; כ-90% בעלי השכלה תיכונית לכל היותר.

^[17] שנתון החברה החרדית בישראל 2025. שיעור המשפחות החרדיות מתחת לקו העוני עומד על כ-33%. מספר תלמידי הישיבות והאברכים עלה מכ-92,500 בשנת תשע"ד לכ-169,500 בשנת תשפ"ד.

^[18] המכון הישראלי לדמוקרטיה, "אשר על המס: השתלבות חרדים ותשלומי מסים" (2025): רק 23% מן הגברים החרדים משלמים מס הכנסה, לעומת 62% מן הגברים היהודים הלא-חרדים; החרדים, שהם 14% מן האוכלוסייה היהודית בגילי העבודה, שילמו בשנת 2023 כ-4% מן המסים הישירים.

^[19] לפי מחקרי המכון הישראלי לדמוקרטיה, הסבסוד הבין-מגזרי שמעביר הציבור הלא-חרדי לחברה החרדית עומד על כ-37 מיליארד שקל בשנה. אני לא אשתמש במספר הזה. משה קלמן, במאמרו המצוין "על המיסים ועל המיתוסים: כיצד נולד נרטיב 'הנטל החרדי' ומה הסיפור האמיתי?" שהתפרסם ב"צריך עיון", פירק את המתודולוגיה שמאחורי החישובים האלה בצורה מסודרת ומשכנעת: זקיפה ליניארית של הוצאות ציבוריות כאילו כל נפש נוספת עולה למדינה כמו הראשונה, התעלמות מן העלות השולית האמיתית של תלמיד נוסף בכיתה או נוסע נוסף באוטובוס מלא, וייחוס של מוצרים ציבוריים טהורים לפי מפתח נפשי. קלמן צודק. יותר מזה – הוא צודק גם במקום שהוא עצמו לא הרחיב בו: אם עלות שולית היא אמת המידה, הרי שגם זקיפת שווי ההגנה הבטחונית לפי נפש היא זקיפה מנופחת, שכן מטוס f-35 אינו עולה יותר משום שנולדו לנו עוד ילדים. אז אני מקבל את הביקורת במלואה, ולוקח את הגרסה הזהירה ביותר שהיא מאפשרת: כ-22 מיליארד שקל בשנה. כ-8,000 שקל בשנה מכל משק בית לא-חרדי במדינה.

ואני מקבל גם את מה שקלמן אומר בהמשך, ואולי בעיקר אותו: שהשורש אינו תמריצים שליליים ואינו בחירה בעוני, אלא חסם מבני – "מלכוד הגיוס" שנועל את הגבר החרדי בישיבה עד אמצע שנות העשרים, ופולט אותו לשוק העבודה בגיל עשרים ושש כשהוא כבר אב לשלושה, בלי מקצוע, בלי ותק ובלי אפשרות לעצור שלוש שנים כדי ללמוד.

^[20] המדד החברתי-כלכלי של הלמ"ס. גם ירושלים מדורגת באשכול 2 מתוך 10.